

Giritli Ahmed Muhtar Efendi'nin Alman Çeşmesi kemerlerindeki kitâbe beyitleri - Sultanahmet / İstanbul

Büyük ölçüde Muhyiddin İbnü'l-Arabî'nin tesiri altında kalan Ahmed Muhtar onun *Mevâkı'u'n-nücûm ve Şücû-nü'l-mescûn* gibi anlaşılması güç bazı eserlerini tercüme etmiştir. Aynı zamanda şair olan müellif, önemli olaylar ve âbideler için tarih düşürmekte pek mâhirdi. Nitekim II. Abdülhamid devrinde yapılan resmî binalarla ilgili tarihlerin çoğu ona aittir. Alman İmparatoru Wilhelm tarafından Atmeydanı'nda (Sultanahmet) yaptırılan çeşmeye düşürdüğü tarih, bu tür manzumelerinin en güzelidir.

Ahmed Muhtar'ın yukarıda adı geçen yayımlanmamış iki tercümesinin yanı sıra ahlâkî ve tasavvufî mahiyette birçok şiir ve tercümesi vardır. Yayımlanmış eserleri şunlardır: 1. *Hikmet-i Tefekkür*. Ahlâkî olgunluğun, dünya ve âhiret sadetinin ancak sağlam bir tefekkür gücüne sahip olmakla elde edilebileceğini konu edinmiştir (İstanbul 1318). 2. *Mecâl-i Fikret*. *Hikmet-i Tefekkür* ile bir arada basılan eser, adı geçen risâledeki temel fikirlerin nazmen tekrarıdan ibarettir. 3. *İstimdâd*. Beş bölüm ve 222 beyitten meydana gelen eser "Na't-i nebevî" ile başlamakta, bunu Hulefâ-yi Râşidîn, ensar ve muhâcirîni metheden beyitler takip etmektedir. Son bölümde de "Şeyh-i Ekber" övülmektedir (İstanbul 1312). 4. *İntibâh-ı Kalb*. 108 beyitten oluşan eserde nefsin süflî duygu ve ihtiraslardan arınarak geldiği yüce âleme dönüş fikri işlenmektedir. Eser *İstimdâd* ile birlikte basılmıştır. 5. *Âdâbül-mürîd*. İbnü'l-Arabî'nin *Mâ lâbûdde minhu li'l-mürîd* adlı risâlesinin tercümesidir (İstanbul 1310). 6. *Mehâsin-i Ahlâk*. İbnü'l-Arabî'nin Fahreddin er-Râzî'ye yazdığı risâlenin (*Keşfü'z-zunûn*, I, 875) tercümesidir (İstanbul 1314). 7. *Sirâcü'l-vehhâc fi leyleti'l-mirâc*. Abdülkâdir-i Geylânî'nin eserinden yapılmış olan bu tercümede mi'rac mucizesi ta-

savvufî açıdan ele alınmaktadır (İstanbul 1312). 8. *Meâric-i Seb'a*. Kutbü'l-ârifin Ali b. Vefâ'nın Âdem, İdris, Nuh, İbrâhim, İsa ve Hz. Muhammed'in ayrı ayrı mi'rac ettiklerini, âyet-i kerîmeler ışığında tasavvufî mahiyette açıkladığı eserinin tercümesidir. *Sirâcü'l-vehhâc* ile birlikte basılmıştır. 9. *Mir'âtü's-şühûd li-seyyidi'l-vücûd*. Muhammed b. İsmâil Nüvvâb'ın aynı adlı eserinin tercümesidir (İstanbul 1311).

BİBLİYOGRAFYA :

Keşfü'z-zunûn, I, 875; Bursalı Mehmed Tâhir, *Ahlâk Kitaplarımız*, İstanbul 1325, s. 37; *Osmanlı Müellifleri*, II, 430; İbnülemin, *Son Asır Türk Şairleri*, s. 986-989; Agâh Sırrı Levend, "Ümmet Çağında Ahlâk Kitaplarımız", *TDAY Belleten* 1963, Ankara 1964, s. 95.

HÜSAMETTİN ERDEM

AHMED MUHTAR EFENDİ,

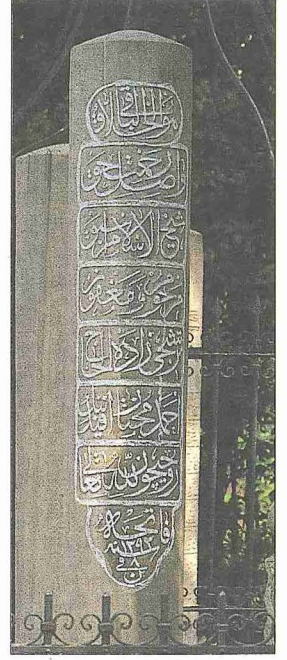
Turşucuzâde

(1823-1875)

Osmanlı şeyhülislâmı.

İstanbul'da doğdu. Turşucular Kethüdâsı Ahmed Ağa'nın oğludur. Genç yaşta tahsilini tamamlayarak Filibeli Halil Fevzi Efendi'den icâzet aldı. Arap ve Fars edebiyatlarında kendisini yetiştirdi. *Ruûs** imtihanını kazanarak çeşitli medreselerde müderrislik yaptıktan sonra İstanbul mahkemesi bâb nâibliği mahfil şer'iyatçılığı (bk. KAZASKER), Mekteb-i Mülkiye fıkıh hocalığı, Dîvân-ı Ahkâm-ı Adliyye üyeliği, iki defa da Dâr-ı Şûrâ-yı Askerî müftülüğü görevlerinde bulundu. Ahlâkî, fazileti, zekâsı ve ifadesinin düzgünlüğü ile çevresinin dikkatini çeken Ahmed Muhtar Efendi'nin Ayasofya Camii'ndeki bir vaazını dinleyen Sultan Abdülaziz, konuşmasını beğenerek onu şehzade Yûsuf İzzeddin Efendi'ye özel hoca tayin etti.

Ahmed Muhtar Efendi daha sonra Haremeyn ve İstanbul kadılığı pâyelerini aldı. Bu görevlerde bulunduğu sırada Mütercim Rüşdü, Midhat ve Ahmed Esad paşalarla çeşitli temasları oldu ve onların takdirini kazandı. Henüz İstanbul kadılığı pâyesinde iken ve kazasker olmadan, 6 Kasım 1872'de şeyhülislâmlığa tayin edildi. Teâmüle aykırı olan bu tayin ulemâ arasında tenkitlere sebep oldu. Şeyhülislâmlığa geldiğinde nâibler için umumi bir imtihan sistemi koydu; şeyhülislâmlık makamının itibarını korumaya itina gösterdi. Vâlide Pertevniyal Sultan'la ilgili, şeyhülislâmlık

Turşucuzâde
Ahmed
Muhtar
Efendi'nin
Karacaahmet
Mezarlığı'ndaki
mezar taşı -
İstanbul

dairesinde bakılan bir vakıf davasında Vâlide Sultan'ın kahvecibaşısını kovması azline zemin hazırladı. Bu sırada ihtişamlı meşihat kayığına binmeyip şehir vapuru ile Kadıköy'e geçmesi "hafiflik" sayıldı ve 11 Haziran 1874'te azledildi. Bundan sonraki hayatını Kızıltoprak'taki köşkünde geçirdi. 15 Ekim 1875'te öldü ve Karacaahmet'te babasının yanına defnedildi. Murassa' Osmânî ve murassa' Mecidî nişanlarına sahipti.

BİBLİYOGRAFYA :

Takvîm-i Vekâyi', nr. 430; *İlmiyye Salnâmesi*, s. 604-605; Abdurrahman Şeref, *Tarih Musâhabeleri*, İstanbul 1340, s. 307; Ebülulâ Mardin, *Huzûr Dersleri* (nşr. İsmet Sungurbey), İstanbul 1966, II-III, 183-185, 860; İbnülemin, *Son Sadrazamlar*, s. 496; *İst.A*, I, 397.

MEHMET İPŞİRLİ

AHMED MUHTAR PAŞA, Ferik

(1861-1926)

Askerî okullardaki hocalığı ve topçuluğa dair eserleriyle tanınan Osmanlı paşası,
Askerî Müze'nin kurucusu.

İstanbul Davutpaşa'da doğdu. Babası Kolağası Hasan Ağa'dır. Mühendishâne-i Berrî-i Hümâyun'u mülâzım olarak bitirdikten sonra bir yıllık Erkân-ı Harbiyye sınıfında okuyup yüzbaşı rütbesine yükseldi (1881). 1885-1894 yılları arasında kolağası ve kaymakam rütbeleriyle Mekteb-i Fünûn-ı Harbiyye'de, Mühendishâne-i Berrî-i Hümâyun'da ve Mek-